

РОЗПОДІЛ ДОХОДІВ ЯК УМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Чернишевич О.М.

Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України

У статті розглянуто теоретико-методологічні аспекти реалізації механізму розподілу доходів у контексті боротьби з ресурсо-розподільчими диспропорціями заради досягнення економічного зростання. Розкрито сутність окремих концепцій та деяких підходів до трактування даних категорій. Визначено основні фактори впливу на вищезгадані явища. Обґрунтовано причини виникнення соціальної нерівності. Запропоновано напрямки вдосконалення розподільчих відносин.
Ключові слова: економічне зростання, заощадження, інвестиції, розподіл доходів, соціальна нерівність.

Постановка проблеми. Економічне зростання та розподільчі процеси є взаємозалежними явищами. Ефективність їх перебігу пропорційна загальним тенденціям макроекономічної політики і прогресивним перетворенням за основними напрямками державного реформування. Для досягнення результативності економічних трансформацій слід зосередитися довкола удосконалення комплексу існуючих управлінських інструментів, які визначають й нівелюють соціальну нерівність, гармонізуючи суспільну диференціацію населення. Таким чином, обґрунтування особливостей реалізації механізму економічного зростання крізь призму боротьби з бідністю сприяє становленню позитивних ефектів дії структурних змін необхідних для довгострокового розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості взаємозв'язку між процесами нерівності та зростання відображають залежності відносно набутого багатства і отриманої частки доходів суб'єктів господарювання. Характеристика поєднання вищезазначених явищ сприяє розумінню тенденції джерел доходів й пояснює особливості функціонування домогосподарств, як основних учасників соціальних розподільчих процесів. Найбільш вагомий внесок у розкриття суті зазначеної проблематики здійснили: Гжегож Витольд Колодко [1], Джон Люк Галуп [2], Клаус Дайнінгер [3], Ненсі Бердсолл [4], Уго Паніцца [5], Федеріко Чингано [6].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на актуальність сфери досліджень, в економічній науці не сформовано комплексного підходу до обґрунтування взаємозв'язків між процесами соціальної нерівності, економічного зростання та розподілу доходів. Більшість науковців концентруються виключно на одній з категорій, визначаючи її, як домінуючу, і абстрагуються від дії ефектів факторів інших явищ. Таким чином, дедалі частіше виникають проблеми недовраховання окремих чинників впливу, що стосуються соціальної диференціації, але їх ефект є не менш потужним.

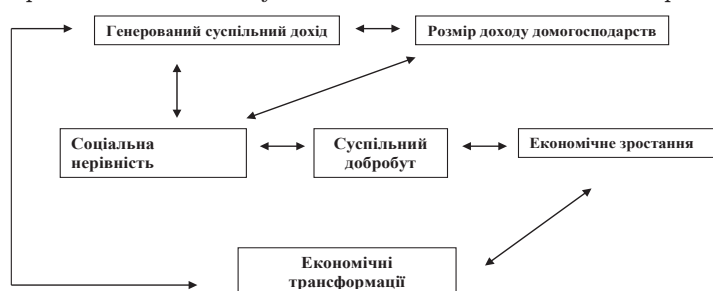

Рис. 1. Взаємозалежність процесів соціальної нерівності, розподілу доходів та економічного зростання

Джерело: розроблено автором

Мета статті. З ціллю забезпечення цілеспрямованих кроків держави в боротьбі з нерівністю доходів й високим ступенем розшарування населення слід окреслити спорідненість процесів соціальної нерівності, економічного зростання та розподілу доходів і обґрунтувати причини їх змін.

Виклад основного матеріалу. Високі темпи росту основних макроекономічних показників не завжди знаходять відображення в скороченні бідності, оскільки підвищення нерівності у доходах уповільнює усталення суспільного добробуту. Відповідно, заради реалізації позитивних ефектів від економічного зростання необхідно використовувати механізм соціального розподілу, як основний інструмент боротьби з ресурсо-розподільчими диспропорціями. Визначаючи комплекс елементів, що визначають стан середовища національного розвитку, буде доцільно акцентувати увагу на взаємозв'язку трьох категорій: соціальної нерівності, розподілу доходів й економічного зростання (рис. 1).

Концепція нерівності тісно пов'язана у соціальному контексті з більшістю економічних проблем, відображаючи реальний стан добробуту домогосподарств. Тобто, нерівність – це своєрідна оцінка справедливості чинних реформ. На сьогодні варто виділити два погляди трактування цієї категорії: об'єктивний та суб'єктивний [7].

Відповідно до об'єктивного підходу ступінь нерівності визначається на основі статистичних даних. Відповідний спосіб аналізу здебільшого використовується в дослідженнях метою яких є визначення наслідків поширення благополуччя в часі і просторі. Суб'єктивний підхід опирається на категорії нормативного забезпечення процесів добробуту. Спосіб будується довкола комплексної оцінки яка враховує особистісні індикатори добробуту [8]. Тим не менш, такі трактування нерівності не здатні по одинці достовірно й комплексно охарактеризувати соціальний стан домогосподарств, тому в фундаментальних дослідженнях їх використовують синхронно.

Найбільшою складністю аналізу явища варто вважати відсутність єдиного погляду на визначення еталону порівнянь стандартів життя. Домінантним для сьогодення є бачення необхідності зіставлення причин виникнення процесів нерівності, розмежовуючи їх за екогенним та ендогенним походженням [9].

Ендогенні причини виникнення економічної нерівності – це набір рис та здібностей притаманних індивідам, що потенційно можуть визначити обсяг їх майбутніх доходів [10]. Іншими словами, йдеться про комплекс певних атрибутів, що формують людські порівняльні переваги і забезпечують конку-

рентоспроможність індивідів. Такі властивості буде доцільно укомплектувати в дві групи: природні задатки та набуті здібності. До першої слід віднести рівень інтелекту, фізичні дані, харизму, комунікабельність, витривалість, стартові економічні можливості. Другу групу формують науково-аналітичні навички, володіння результатами НТП, кваліфікація, здатність до ризику, вміння швидко приймати рішення, своєчасна адаптація.

Стосовно екзогенних причин, варто виокремити чотири групи: такі, що залежать від розподілу економічних ресурсів, такі, що стосуються ринку праці, такі, що продиктовані прогресом й такі, що викликані глобалізацією. До першої – доцільно віднести фактори, які впливають на домогосподарства з точки зору адміністративного управління їх соціально-економічним станом (розподіл можливостей, товарів, доходів, багатства). Для другої групи характерні чинники, що визначають особливості протікання процесів зайнятості, сюди входять: демографічна структура, економічна кон'юнктура, рівень соціального забезпечення населення, розмір домогосподарств, здатність асимілюватись національними меншинами, розвиток суспільного поділу праці. Третя група включає ступінь енерговикористання, якість комплексної механізації та автоматизації, щабель суспільної модернізації. Складовими четвертої групи є міра національної кооперації і спеціалізації, рівень зовнішньої міграції, обсяг притоку й відтоку капіталу, міра розвитку інвестиційної діяльності, рівень лібералізації та членство у міжнародних організаціях.

Всі складові елементи ендегенних і екзогенних причин виникнення економічної нерівності спроможні створити умови для формування людської особистості й стимулювати її розвиток відносно практичної зайнятості в необхідних для суспільства. Вони залежні передусім від готовності індивідів вкладати та ризикувати, приносячи вигоду рівноцінно внеску. Таким чином, соціальну нерівність слід визначати як мінливе, багаторівневе явище, що зазнає впливу системи взаємопов'язаних факторів. Дослідження особливостей її протікання є рівноцінним вивченню причин виникнення нерівності, оскільки дане явище – це результат сукупних проявів, а не конкретний процес.

Економічне зростання характеризує позитивні тенденції діючих реформ, визначаючи їх вплив на якість добробуту домогосподарств. Дане поняття можна трактувати, з однієї сторони, як підвищення доходів на душу населення, а з іншої – як збільшення обсягів національного продукту. Заради забезпечення національного економічного піднесення необхідно досягти рівня перевищення обсягів інвестиційних вкладів над вартістю заміни зношеного капіталу. Крім того, на рівні домогосподарств слід створити умови для накопичення заощаджень, обсягів яких достатньо у випадку потреби компенсації при втраті робочого місця. Таким чином, припускаємо, що доміантними явищами в теорії економічного зростання є здійснення інвестиційної діяльності і гарантія заощаджень [11].

Обсяг інвестиційних потоків країни характеризує не тільки розміри валового випуску, але й об'єм генерованих трудових ресурсів. При зростанні капіталовкладень в економіку держави, підвищується й необхідність у кваліфікованих працівниках, тобто, створюються додаткові робочі місця. Проте, розширення ринку праці не обов'язково відобразиться у різкому зростанні розмірів заробітної плати, оскільки роботодавці здатні самостійно встановлювати засади здійснення виплат працюючим. Тим не

менш, за умов усталення економічної стабільності подібна тенденція нівелюється.

Норма заощаджень прямо залежить від рівня статків та збільшується при їх підвищенні. Проте, зростання доходу на душу населення не єдиний фактор, який безпосередньо визначає нагромадження матеріальних ресурсів. Так, наприклад, зміни в потребах можуть викликати підвищення ставки споживання, а зростання чисельності населення (яке є реакцією на покращення економічного становища) супроводжується збільшенням соціально слабких категорій громадян, впливаючи на можливість домогосподарств здійснювати економію [12].

В умовах постійної економічної турбулентності слід припустити, що найбільш вагомими причинами стимулювання економічного зростання є: підвищення сукупного попиту, покращення якості робочої сили, технологічний прогрес та інвестиційна привабливість [13]. Підвищення сукупного попиту у кінцевому випадку призведе до зменшення витрат виробництва і збільшення відшкодування коштів (за умови, стабільного рівня цін). Покращення якості робочої сили сприятиме зростанню продуктивності праці, створюючи нові можливості розвитку структури економічної діяльності. Технологічний прогрес надасть державі конкурентні переваги й забезпечить можливість поліпшеного збуту. Інвестиційна привабливість буде стимулювати рух капіталу (в тому числі, міжнародного), розвиваючи фінансову систему. Втім, дані фактори не направлені на врахування соціальної складової розвитку, яка визначає суспільні настрої, ділову активність та сталість макроекономічних перетворень. Відповідно, буде доцільно додати до цього переліку причин і ефективність соціальної інфраструктури. Ефективність соціальної інфраструктури передусім характеризується зростанням наявного доходу домогосподарств, а отже, відображає збільшення споживчих витрат (стимулюючи виробничу діяльність) й гарантує підтримку достатнього рівня заощаджень (створюючи умови для малої інвестиційної активності).

Отже, економічне зростання є головною метою будь-яких запроваджуваних реформ. Для даного процесу характерна залежна від різнонаправлених факторів динамічність розвитку, яка комплексно визначає його продуктивність. Основними компонентами реалізації економічного зростання варто вважати здатність до заощаджень та сприятливі інвестиційні умови, що розкривають орієнтацію розвитку країни.

В науковій теорії дедалі активніше розвивають думку про необхідність створення універсального підходу щодо визначення середовища соціального розподілу, оскільки вищезгадане явище формує особливості функціонування суспільних взаємозв'язків. Відповідно, у основі концепції слід виокремлювати діючі аспекти доходних перетворень. Іншими словами, обґрунтування доміантного способу отримання грошових ресурсів домогосподарствами сприятиме створенню адміністративно-правових умов розвитку альтернативних методів заробітків, формуючи можливості зниження ресурсної диференціації.

Проте, незалежно від способу вивчення даного процесу, незмінним залишається об'єкт дослідження – доходи. Так, залежно до загальноприйнятого в економіці трактування доходу, запропонованого Джоном Гіксом, під даною категорією розуміють максимальну кількість цінностей, які індивід може витратити протягом одного тижня, і які він планує затратити кожного наступного [14]. Дефініція не передбачає вимірювання стану добробуту, а зосеред-

жується виключно на ресурсній складовій благополуччя. Саме тому, її використання доцільне для аналізу економічних ефектів суспільних процесів. Інше розуміння доходу було у Ірвіна Фішера, котрий вважав, що дане явище є потоком послуг за певний період часу [15]. Економіст навмисно уникав активності пов'язаної із обігом товарів, вважаючи, що дохід отримується тільки внаслідок надання послуг. Таке трактування слід вважати прийнятним при аналізі ступеню та якості задоволення потреб, визначаючи соціальний добробут. На думку Адама Сміта, дохід – це величина залежна від факторів виробництва, тобто те, що індивід, групи індивідів чи нація отримує в якості заробітної плати, ренти, заробленого відсотку чи прибутку (іншими словами, потік благ який наростає на одиницю часу). Економіст використовував поняття багатства, як синонім до вищезгаданої категорії [16]. Досить практичне трактування доходу в Джона Кейнса, котрий розглядав його, як вартість випуску за мінусом виробничих витрат [17]. Концентруючись на виробничій діяльності, дослідник вивів процес споживання на домінуючу позицію теорії доходів.

Дані дефініції є найбільш використовуваними в економічній теорії, й слугують основою провадження досліджень економіко-соціального трактування категорії. Так, використання дефініції Фішера актуальне в аудиторській справі, Сміта – у випадку необхідності характеристики фінансових тенденцій, Кейнса – під час опису підприємницької діяльності, а Гікса в контексті тлумачення макроекономічних процесів. Загалом, теоретичне трактування доходу за Гіксом лягло в основу побудови системи національних рахунків, яка слугує інструментом відображення та вимірювання найзагальніших результатів взаємодії і взаємовідносин різних суб'єктів господарювання.

Розподіл доходів – це процес, який опирається на чіткі й конкретні позиції. Їх дотримання визначає успіх у боротьбі з соціальною нерівністю та з метою досягнення економічного зростання. Відповідно до загальноприйнятих принципів теорії систем, завжди існують чинники, що впливають на систему безпосередньо і опосередковано. У контексті даної проблематики йдеться про виокремлення факторів, які не тільки здатні впливати на якість вищезгаданого процесу, але й визначати розміри доходів. Відповідно, чинники слід згрупувати за наступними ознаками: рівень економіко-географічного розшарування, ступінь розвитку людського капіталу та ефекти порівняльних переваг.

Рівень економіко-географічного розшарування описує наслідкові зв'язки соціальної диференціації

у різних сферах суспільно-економічного життя країни, що діють внаслідок перетворень продикутованих ефектом природничо-ресурсних змін. Оскільки розшарування громадян залежать від регіональних особливостей їх господарювання (тобто, від статусу і перспектив розвитку населених пунктів, стосовно стану дотування/соціальної підтримки), то розподільчі відносини опираються на можливості цих регіонів у самозабезпеченні й їх спроможності бути учасником процесів суспільної поділу праці.

Ступінь розвитку людського капіталу стосується комплексу управлінської діяльності щодо забезпечення оптимального функціонування ринку праці. Здебільшого, йдеться про створення необхідного обсягу пропозиції за сукупною кваліфікацією та професійними здібностями в сфері зайнятості для результативної організації праці.

Ефекти порівняльних переваг ґрунтуються на корисності використання даних природою відмінностей в ресурсах. Обґрунтування спеціалізації на конкретних видах діяльності з урахуванням меншості альтернативних витрат визначає взаємовідповідність як для регіонів, так і для країн, незалежно від абсолютної продуктивності.

Таким чином, розуміння дії чинників на розподільчі процеси створює передумови узагальнення базового тактичного підґрунтя, яке повинно стати основою економічного зростання. Можна припустити, що вищепераховані фактори визначають соціально-економічну структуру системи розподілу ВВП, поточні тенденції розвитку суспільних явищ країни, а також впливають на виникнення рецесійних процесів. Крім того, дані чинники підпорядковуються принципам дії циклічних коливань та стають складовими елементами антикризової політики.

Висновки і пропозиції. Підсумувавши зазначене стає, очевидно, що соціальна нерівність, економічне зростання й розподіл доходів тісно взаємопов'язані процеси, що зазнають впливу дії як прямих, так і опосередкованих факторів. Протікання даних явищ віддзеркалюється у таких категоріях, як багатство, споживання та доходи. А зміна тенденцій одного викликає перетворення у інших двох, відображаючи одразу як на житті держави, так й громадян. Відповідно, суспільне зростання залежить від гармонії пропорційності цих категорій. У випадку відсутності згладженості відбувається суспільний занепад, проте, його можливо вивелювати реформувати систему соціальних розподільчих процесів. Зазвичай подібні зміни супроводжуються пониженням загального грошового притоку. Тим не менш, вони здатні сприяти вирівнюванню ресурсо-розподільчих диспропорцій.

Список літератури:

1. Kolodko G. W. Equity issues in policymaking in transition economies [Електронний ресурс] / Grzegorz Kolodko // The World Bank – Режим доступу до ресурсу: <https://www.imf.org/external/np/fad/equity/kolodko.pdf>
2. Gallup J. Economic Growth and the Income of the Poor [Електронний ресурс] / J. Gallup, S. Radelet, A. Warner // Harvard Institute for International Development. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: http://www.pdx.edu/sites/www.pdx.edu/econ/files/media_assets/jlgallup/grow_pov.pdf
3. Deininger K. Economic Growth and Income Inequality: Reexamining the Links [Електронний ресурс] / K. Deininger, L. Squire // International Monetary Fund. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1997/03/pdf/deininger.pdf>
4. Birdsall N. Income Distribution: Effect s on Growth and Development [Електронний ресурс] / Nancy Birdsall // he Center for Global Development i – Режим доступу до ресурсу: http://www.cgdev.org/files/13505_file_Income_Distribution_Birdsall.pdf
5. Panizza U. Income Inequality and Economic Growth: Evidence from American Data [Електронний ресурс] / Ugo Panizza // Inter-American Development Bank. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.iadb.org/res/publications/pubfiles/pubWP-404.pdf>
6. Cingano F. Trends in Income Inequality and its Impact on Economic Growth [Електронний ресурс] / Federico Cingano // Organisation for Economic Co-operation and Development. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.oecd.org/els/soc/trends-in-income-inequality-and-its-impact-on-economic-growth-SEM-WP163.pdf>

7. Gallo C. Economic Growth And Income Inequality: Theoretical Background And Empirical Evidence [Електронний ресурс] / Cesar Gallo // Development Planning Unit, University College London. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ceelbas.ac.uk/dpu/k_s/publications/working_papers/f-j/WP119.pdf
8. Böhnke P. Well-being and Inequality [Електронний ресурс] / P. Böhnke, U. Kohler // Social Science Research Center Berlin – Режим доступу до ресурсу: <http://bibliothek.wzb.eu/pdf/2008/i08-201.pdf>
9. Blanchflower D. The Causes and Consequences of Changing Income Inequality [Електронний ресурс] / D. Blanchflower, M. Slaughter // Dartmouth Tuck School of Business – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dartmouth.edu/~blanchflr/papers/consq%20of%20changing%20income.pdf>
10. Charles – Coll J. Understanding income inequality: concept, causes and measurement [Електронний ресурс] / Jorge A. Charles – Coll // International Journal of Economics and Management Sciences. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.managementjournals.org/ijems/3/IJEMS-11-1303.pdf>
11. Economic Growth, Savings and Investment [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.sbp.org.pk/reports/annual/arFY00/Real.doc>
12. Economic growth [Електронний ресурс] // Economics Online: News Analysis Theory Comment. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: http://www.economicsonline.co.uk/Competitive_markets/Economic_growth.html
13. Causes of Economic Growth [Електронний ресурс] // Aquinas College Economics Department – Режим доступу до ресурсу: <http://www.slideshare.net/aquinaseconomics/causes-of-economic-growth>
14. Prochazka D. The Hicks' Concept of Income and Its Relevancy for Accounting Purposes [Електронний ресурс] / David Prochazka // academia.edu – Режим доступу до ресурсу: http://www.academia.edu/6148099/The_Hicks_Concept_of_Income_and_Its_Relevancy_for_Accounting_Purposes_Background_and_motivation_for_the_paper?login=anahi@ukr.net&email_was_taken=true
15. Hewett W. W. The Definition of Income [Електронний ресурс] / William Wallace Hewett // American Economic Association – Режим доступу до ресурсу: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1807115?sid=21105941969653&uid=4&uid=3739232&uid=2>
16. Serafy S. Herman Daly Festschrift: Hicksian income, welfare, and the steady state [Електронний ресурс] / Salah El Serafy // The Encyclopedia of Earth – Режим доступу до ресурсу: <http://www.eoearth.org/view/article/153484/>
17. The Definition of Income, Saving and Investment [Електронний ресурс] // Scandalum Magnatum. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: <https://scandalum.wordpress.com/2007/10/11/6-the-definition-of-income-saving-and-investment/>
18. Луцков В. О. Визначення взаємозалежності компонентів національного багатства [Електронний ресурс] / В. О. Луцков, І. М. Бобух // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=13919128826786621594&btnI=1&hl=uk
19. Шинкарук Л. В. Структуризація доходів від власності як джерела національних заощаджень [Електронний ресурс] / Л. В. Шинкарук // 2005 – Режим доступу до ресурсу: http://eip.org.ua/docs/EP_05_3_89_uk.pdf

Чернишевич О.М.

Институт економіки і прогнозування
Національної академії наук України

РАСПРЕДЕЛЕНИЕ ДОХОДОВ КАК УСЛОВИЕ РЕАЛИЗАЦИИ МЕХАНИЗМА ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

Аннотация

В статье рассмотрены теоретико-методологические аспекты реализации механизма распределения доходов в контексте борьбы с ресурсо- распределительными диспропорциями с целью достижения экономического роста. Раскрыто сущность отдельных концепций и некоторых подходов к трактовке данных категорий. Определено основные факторы влияния на вышеупомянутые явления. Обоснованно причины возникновения социального неравенства. Предложены направления совершенствования распределительных отношений.

Ключевые слова: экономический рост, сбережения, инвестиции, распределение доходов, социальное неравенство.

Chernyshevych O.M.

Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine

INCOME DISTRIBUTION AS A CONDITION OF THE MECHANISM OF ECONOMIC GROWTH

Summary

The paper examines the theoretical and methodological aspects of the mechanism of income distribution which is used against resource-distribution disparities for economic growth. The essence of certain concepts and some approaches to the interpretation of these categories is defined. The main factors that influence the phenomenon mention above are determined. The causes of social inequality are grounded. The directions of distribution relationships improvement are proposed.

Keywords: economic growth, savings, investment, income distribution, social inequality.